

Mine to barndomsverdener

Troense og Vornæs Skov

af Jytte Munch

Stående på toppen af Bregninge Bakke ved museet, som rummer folkeminder fra hele Tåsinge, har jeg den herligste udsigt over hele min fødeø Tåsinge, hvor mine aners rødder er dybt plantet i jorden både på den ene og den anden side af bakken.

Dem, der har slået rod på den ene side, taler om »dem på den anden side« og omvendt. Sådan var det med Tåsinge gennem årtier.

Men var der så forskel på, at være fra den ene eller den anden side? Og var der især forskel på, om man boede i Troense eller »ude på øen«?

Ja, måske især i folkemunde. Måske følte beboerne i Troense sig førhen lidt »finere«, fordi de blev præget af livet på Valdemars Slot og baroniet. Mange hjem i Troense bar desuden præg af, at manden enten var søfarende og hjembragte - ikke alene ting - men også påvirkninger fra den store verden eller var beskæftiget inden for skibsbyggeriet. Samtidig var sømandskonerne meget selvhjulpne grundet mændenes fravær i lange perioder.

Dem, der boede »ude på øen«, ernærede sig ved landbrug, håndværk og fiskeri, og måske var de mere »jordnære« og ligetil.

Et ben på begge sider af bakken

Jeg selv er splittet med mine rødder på begge sider af bakken. Splittet, ja måske lidt, for nu bor jeg på Langeland, og i folkemunde var det

endnu værre end at være fra »den anden side af bakken«. Men jeg står ved mine rødder, for nogle af mine tipoldeforældre stammer både fra Strynø og Frellesvig på Langeland.

Splittet – men heldig, for jeg er en rigtig øbo.

Denne bevidsthed om mine rødder fik jeg takket være min nysgerrighed. Jeg ville vide, hvilket stof jeg var lavet af, og startede på at slægtsforske.

»Vores vej« i Troense

Jeg kom til verden i 1939 i Troense på førstesalen i »det røde hus« Skovvejen 7 (nu Pilekrogen).

Huset var min farmor og farfars.

Ærgerligt, at jeg lå i en vugge i de to år, vi

Skovvejen 7 – nu Pilekrogen 7, Troense.

Caroline og Frederik Hansen fejrer guldbryllup 1933.

boede her, for her er den flotteste udsigt over hele Pilekrogen med Thurø som baggrund!

Men jeg tog revanche. For lejligheden i min farmors hus blev mit første hjem, da jeg som nygift sømandskone startede mit voksenliv i Troense, mens min mand Heine var forhyret som maskinmester på Mærsk-både.

Mine oldeforældre Caroline Jørgine og Frederik Einar Hansen boede i det lille hvide hus lidt længere »oppe på bakken«.

Over for min farmor og farfars hus boede »møster Eva« i det gamle stråttækte lange hus. Hun var kusine til min farfar.

Jeg følte i sandhed som barn, at Skovvejen var vores vej!

Familien gav tryghed

Min farfar var hovmester, og farmor var derfor en af Troenses mange sømandskoner, som klarede alt selv, når ægtemanden var på søen.

Når min farfar - »Hovmesteren« - kom hjem fra et af Rederiet Torms skibe, må der have været en tilvænningsperiode for både voksne og børn. Men sværest må det have været for farfar, som sikkert nok kunne føle sig som en fremmed i eget hus.

Vi efterkrigsbørn glædede os altid til hans hjemkomst, for vi vidste, at han kom hjem med eksotiske og fremmedartede ting. Bl.a. husker jeg bananerne, som jeg havde glædet mig meget til at smage. Men ak og ve, jeg kunne ikke lide dem og græd i timevis.

Min farmor var for øvrigt ikke tryk ved at sende ham ud at handle, for han købte altid ind, som om han også derhjemme skulle lave mad til en hel skibsbesætning.

Det at have sine bedsteforældre boende så tæt på gjorde, at jeg fik en meget tryk barndom.

Når og hvis jeg blev uvenner med mor og far, kunne jeg hurtigt nede hos farmor finde trøst eller få gode råd til løsning af problemet.

Hovmesteren om bord på et af Rederiet Torms skibe.

Mor og far – Anna og Hugo Andersen.

Konflikterne nåede ikke de store højder.

En anden fordel var også, at mine fætre og kusiner på fars side altid kom på sommerferie enten hos os på bakken eller hos deres bedste-forældre i »det røde hus«.

I det hele taget var der himmelvid forskel på livet på Skovvejen vinter og sommer. Om vinteren var vi kun fem børn, der legede sammen, men i sommerferien kunne vi komme op på 24 børn. Intet under, at vi altid glædede os til den tid.

Vi fik gennem feriebornene impulser og lærte et og andet om verden uden for vort lille beskyttede samfund.

Barndomshjemmet

Min far overtog »huset på bakken« efter sine morforældre, og mor og far flyttede sammen med mig fra lejligheden til deres eget hus med den unikke beliggenhed.

Dette lille hvide hus på adressen Skovvejen 16 (nu Pilekrogen) blev det, hvorfra min verden »kom til at gå«.

Med 3 års mellemrum fik jeg søskende – først kom min bror Jørgen og til sidst kom vores lillesøster Jane.

For os børn føltes det, som om både vej, skov, eng og strand tilhørte os. Vi legede og bevæ-

Skovvejen 16 – nu Pilekrogen 16, Troense.

gede os frit over det hele. Vi havde en herlig barndom med hulebygning og indianerlege i skoven, egen lille bro og liv på vandet i vores egen lille jolle, krabbefangst fra broen og badning enten fra båden eller ved »Badepletten« ud for Bregninge Skov - et lille område med sand i den ellers mudrede Pilekrog. På det sted lå en stor sten, hvorfra vi lavede drabelige »bomber«. Men ellers blev det Dampskibsbroen, der blev lavet flotte hovedspring fra. Nogle gange fristedes vi til, for at sætte lidt spænding på, at springe ned i Helges skruevand!

Om vinteren kælkede vi på engen. Det lyder mærkeligt, men »engen« begyndte ved Bregningeskoven og skrånede ned mod vandet, og hvis det var en vinter med havis, blev hegnet fjernet, og vi fortsatte kælketuren ud på isen.

Havisen blev også brugt til skøjteløb. Utroligt at vi ikke brækkede anklerne. Skøjterne var nogle, der skulle skrues på, og vi havde jo kun bløde gummistøvler. Nogle var dog så heldige at have et par skistøvler.

På havisen var der helte og flotte fyre. Det var dem med kunstskejter og isbåde. De var eftertragtede emner for teenagepigerne.

Udsigt over engen.

Det var ikke hver vinter, vi havde havisen, men så havde vi både søen for enden af Grønnegade ved Skovriderboligen eller søen i slotsgården på Valdemars Slot.

Begge steder blev der udkæmpet drabelige ishockeykampe med hjemmelavede stave og om aftenen med blusselamper som belysning. Og måske blev der også sværmet lidt!

Jeg var også så heldig at have et par ski. Ja, ja - de var endda håndlavede.

I gården skråt over for os ved skoven boede hr. og fru Asmussen, hos hvem jeg tilbragte mange timer.

Jeg er dem meget taknemmelig, for hos dem fik jeg viden om mangt og meget med på vejen. Deres yngste søn Viggo var bådebygger, og han lavede på fars bestilling et par ski til os.

Ikke ski med fine spænder, men bare med en rem til at stikke foden ind i - og så var de selvfølgelig med »hulkile«. Så udstyret med en stump stearinlys i lommen løb jeg langrend i skoven og styrtløb i Bregninge Bakker.

Det var en lang og drøj tur til bakkerne i Bregninge, men derop kom vi da. Turen var heller ikke altid ufarlig, for når vi ikke gad tage turen på ski, tog mælkeemandens søn os nogle gange på slæb efter mælkebilen.

Vore forældre må have haft en god psyke. Eller også har de bare været uvidende. Vi fik i hvert fald prøvet nogle grænser af.

Ud på vandet fik vi dog ikke lov til at tage, før vi havde gået til svømmeundervisning i svømmehallen i Svendborg. Herefter klarede vi havets strabadser uden redningsveste. Der fandtes vist godt nok nogle kasserede kapokveste, men ærlig talt. Hvis vi var faldet i vandet med dem, havde de nok trukket os ned i stedet for at bære os oppe. Nå, men det gik jo godt!

Om sommeren blev heltene fra isen til sømænd, som viste deres kunnen i de sejlbåde, som der dengang var utallige af.

Der var små joller, Piratjoller, Juniorbåde, Folkebåde og enkelte andre lidt større både.

Selv havde vi en fladbundet lakeret båd – ja, det var vel en pram. Og da vi krævede mere af den end en hyggelig rotur, fik vi lov til at få sat lidt mere køl under båden.

Sejlføringen var i begyndelsen en gammel sæk og roret en åre.

Senere fik vi et lagen af mor, og til allersidst måtte de give os et brugt bomuldssejl, men så gik det også derudad for fulde sejl, og stolte var vi.

Det var min bror Jørgen, der var sejleren. Og det varede jo heller ikke længe, før han krævede mere, så der blev for hans sparepenge og et lille tilskud fra mig, fra bunden af Esbjerg Havn, indkøbt en piratjolle.

»Spjæt« kom til ære og værdighed i Troense Junior Sejlklub, og med min bror Jørgen ved roret sejlede den mangan en pokal hjem.

Sejlklubben betød alt for os unge i Troense, og næsten alt ungdomsliv foregik i sejlklubregi. Standerhejsningsfest, kapsejladser, ja, selv nytårsballet blev arrangeret af sejlklubben på »Hotellet« hos fru Laulund.

Lige før årsskiftet kl. 24 blev fru Laulunds store radio rullet ind i salen, dansen stoppet, og vi hilste i samlet flok det nye år velkomment.

Hotel Troense var stedet, hvor alle store private fester blev afholdt. Vi gik i danseskole på hotellet, og hvert år 3. juledag var der stor juletræsfest.

Fra disse juletræsfester huskes selvfølgelig især godteposerne og sodavandsdrikningen,

Jørgen i prammen med en sæk som sejl.

men også brandvakterne, som med lange stænger med vådt vat rullet om den øverste ende holdt øje med og hurtigt kunne slukke lys, som brændte for langt ned eller blev »brandfarlige«.

I hverdagen var »Storms Hjørne« ved Troense Skole det sted, hvor ungdommen den gang samledes. Her blev udtænkt mange ungdomsløjer, og her kunne man være heldig at træffe den, man sværmede lidt for, hvis man nu ikke havde været så heldig, at han havde været med samme færge hjem fra Svendborg, så vi sammen kun fortsatte turen til Troense på cykel!

Da hvalen i 1955 strandede ved Lodsstranden i Troense, blev Storms Hjørne af Troenses ungdom brugt til trafikregulering.

Alle de nysgerrige, der kom til Troense i biler, blev dirigeret skiftevis ad Strandvejen og ad Slotsalléen, og det medførte et totalt bilkaos ved Lodsvejen.

Når vi unge ikke rigtig havde noget at give os til, gik vi »Kapuren rundt«. Turen startede på »Storms Hjørne« ad Strandvejen, Lodsvejen, Slotsalleen og tilbage til Storms Hjørne. På hjørnet ved Lodsvejen lå en villa, som hed »Kap Horn«, derfra navnet.

Den strandede hval.

Hjemme havde vi en repos ud mod vandet. Den har altid været og bliver stadig kaldt »Rabussen«.

Det er ikke sådan med det danske – og franske sprog!

Valdemars Slot

Far var murermester og fast tilknyttet Valdemars Slot. Vi børn var tit med ham på slottet. Fars indtjening på slottet var i mange år eksistensgrundlag for hele familien, og slottet blev naturligt en del af vores barndom.

Høstgilderne på slottet var noget helt særligt. Vi piger fik æren af at hjælpe med serveringen, hvilket vi syntes var rigtig spændende. Vi blev udstyret med fine hvide små nystrogede forklæder og følte os lidt stolte og som sagt også bærede.

Det var så sandelig en anden tid.

Vi syntes, det var rigtig spændende. Stemningen var intens og forventningsfuld, idet alle glædede sig til en aften, hvor alle slottes ansatte på kryds og tværs fik snakket sammen.

Baronen og hans familie sad til højborde, mens alle ansatte sad ved parallelle borde i hallen, og alt var pyntet op til høstgilde.

Nogle gange havde de unge baroner taget deres klassekammerater fra kostskolen med til festen. Jeg husker ikke, om de dansede med os, men der blev sikkert »tøsefnist« lidt i hjørnerne, mens rigmandssønnerne sikkert har tænkt deres; men vi blev en oplevelse rigere, og det var godt nok, set i bakspejlet.

Troense Skole

Lektier blev terpet under opsyn, så alt var i orden, når skoletasken blev pakket til næste dags skolegang.

Jeg startede i 1. klasse i Troense Skoles nye bygning i Grønnegade med frk. Margrethe Pedersen som min lærerinde.

Troense Gl. Skole blev opført i 1790 og fungerede som skole og lærerbolig indtil begyndelsen af 1950-erne.

De første 4 år af vores skolegang blev vi af lærerinde frk. Margrethe Pedersen undervist i den nye bygnings store klasseværelse med højt til loftet, centralvarme og store vinduer. For sjov siger vi, at vi har gået 2 år i 1., 2 år i 2. og 3 år i 3. klasse.

Fra 5. klasse blev vi flyttet til den gamle skoles gamle klasseværelse med kakkelovn, hvor lærer Johannes Lund overtog undervisningen de sidste 3 år, undtagen for de elever, som fortsatte i Svendborg for på den måde at få enten real-, præliminær- eller studentereksamen.

Der kan fortælles mange historier om datidens måde at undervise på i Troense Skole. Violinbuen blev brugt til andet end violinspil, men kongerækken og andre ting blev banket godt ind i hovedet på os. Og drengene fik i medgift lært at slæbe kul og køks ind til kakkelovnen i skolestuen.

Det, jeg med glæde husker, er vore botaniktimer, hvor vi i samlet flok gik til skov og strand for at »botanisere«, og helt vidunderligt var

det, når vi fik lov til at komme ud at bade, enten ved Lodsstranden eller ved »Den lyse Plet« i Nørreskoven.

Troense Skole ophørte med at fungere som skole i 1955 - for øvrigt samtidig med Frederik Juels Skole i Eskær - da den nye Sundhøjskole stod færdig, og al undervisning blev samlet der. Søfartshistorikeren Frode Holm Petersen overtog bygningerne og allerede i 1956 åbnede han dørene til sine søfartssamlinger, som han havde etableret i skolestue og gymnastiksal. Senere blev forhuset også indlemmet i museet, som igen senere også kom til at huse Troenses postbutik.

Museet overgik til en afdeling under Svendborg Museum, som nu har lagt samlingerne i depot. Bygningerne bliver til Troenses beboeres store sorg formentlig solgt til private. Klokketårnet på taget vil så fremover være det eneste minde om husets tid som skole og museum.

Minderne vælder op i en, når man tænker tilbage, og den dag i dag får jeg ved duften af Krysantemum en tydelig erindring om min kære lærerinde frk. Pedersens fødselsdag i november måned i Troense Skole sidst i 1940'erne.

Gammelt billede af Troense Skole.

Duften i vort store, lyse klasseværelse var så fortættet af blomsterne, som vi elever havde med hjemmefra til at pynte alle borde med. Og ud over blomsterne var der også stearinlys på bordene. Ved eftertanke må det have været fordi, vi var ved indgangen til julemåneden med hygge og julekalenderen tegnet på tavlen med farvet kridt.

Jeg husker min skoletid i Troense Skole som en dejlig tid, hvor jeg flittigt »hørte efter«. Og her blev fundamentet lagt til skolegangen fra 6. klasse på Haahrs Skole i Svendborg og senere uddannelser.

Pligterne

Det var dengang også en selvfølge, at vi børn hjalp til i og uden for hjemmet. Det være sig havearbejde, rengøring, vask og meget andet. Noget af det værste, jeg blev sat til, var at samle kviste sammen, når far havde beskåret æble- og pæretræerne i plantagen på Grønvejen. Det syntes jeg godt nok var træls!

Når kvistene var samlet sammen, skulle de hugges for at blive brugt til optænding i komfur, kamin eller kakkelovn.

Om efteråret var det nu heller ikke særligt spændende at blive sat til at samle nedfaldsfrugten sammen, for at den kunne blive sendt til mosteriet i Skovsbo og forvandlet til dejlig æblemost.

Men æblemosten var dejlig – og økologisk, men det tænkte vi nu ikke på dengang.

Vi skulle også med far i skoven og samle de afhuggede grene sammen i store stakke, som derefter blev kørt hjem, hvor kvashuggeren forvandlede dem til risbrænde. I dag kan man vist købe et »sankekort«.

Sparsom erindring om 2. verdenskrig

Jeg var 6 år, da 2. verdenskrig sluttede i 1945,

men min erindring fra krigstiden er forbausende lille.

Det må bevise, at jeg i Troense ikke blev udsat for de store dramatiske ting.

Jeg husker, hvor stærkt vi løb ned til stranden for at opleve de store bølger fra de hurtiggående krigsskibe, der gik igennem Sundet. Det har nok været motortorpedobåde.

Mørklægningsgardinerne husker jeg som noget hyggeligt. Mor havde på indersiden klistret vittigheder, Knold og Tot og andet sjovt. Så vi glædede os næsten til, at vi om aftenen skulle op på køkkenbordet og have fødderne ned i baljen i håndvasken og etagevaskes, inden vi skulle i seng. De mørke gardiner blev underholdning inden sengetid i stedet for noget uhyggeligt, som mørklægningen jo egentlig var.

Jeg husker også sølvpapirstrimlerne, som dalede ned fra himlen, og som vi leende samlede sammen og opfattede som legetøj uden at vide, hvilket formål nedkastningen af sølvpapirstrimlerne egentlig havde.

Af uhyggelige erindringer har jeg enkelte sprængninger eller bombninger i Svendborg.

Mine forældre tog mig med op på 1. salen, hvorfra vi kunne se flammer og lysskær.

Krigen var derimod på en eller anden måde tættere på min morfar og mormor bag Vornæs Skov.

Da den flyvemaskine, som blev skudt ned over farvandet mellem Tåsinge og Skarø, faldt ned, fik min mormor så stort et chok, at hun en tid lå under sin seng, inden familien fik hende til at slappe af igen.

I et af nabohusene havde lufttrykket fra nedstyrtningen og sprængningerne af bomberne været så stort, at husets vægge blev trykket ind. Ikke så sært, at nogle blev bange. Jeg tror dog ikke, at nogen kom til skade – heldigvis.

Min mor tog mig med til krateret, hvor den ene af flyverens motorer var havnet. Jeg husker, at det var et enormt hul med olieglinsende vand i bunden.

Krigen og angsten for besætterne – tyskerne - må trods alt alligevel have sat sine spor. Når jeg skulle køre ærinder for mormor til købmanden ved Vejlen, kørte jeg hellere ind gen-

Amatørbillede af bombesprængningen ved Vornæs.

nem skoven end ad vejen, der gik i skovkanten forbi det hus, hvis gulve, som jeg fik det fortalt, tyskerne havde pløjet op med deres store militærstøvler!

På den anden side af Bregninge Bakke

Som sagt adskilte Bregninge Bakke midt på Tåsinge mine to verdener. Troense, min hjemby og så den bag Vornæs Skov, hvor mine morforældre boede.

Min morfar var skovarbejder og fisker og deres hjem var et af Valdemar Slots huse bag Vornæs Skov – på adressen Vornæs Skovvej 26. Et dejligt stort husmandssted, som lå med marker ned til stranden og med udsigt til Skarø og Lehnsskov på Fyn på den ene side og skoven på den anden side af vejen tæt på huset.

Endnu et vidunderligt sted, hvor vi også her betragtede skov og strand som værende »sær-eje«!

Peder og Thora Poulsen.

Huset og Vornæs Skov set fra stranden.

Der var i øvrigt jollefart til Skarø fra dette sted. Jeg husker, at der tit i porten var parkeret cykler, som tilhørte de mennesker, som var taget en tur til Skarø.

Der var nok at gøre i hjemmet bag Vornæs Skov.

Der var landbrugsjord, kvæg, grise samt høns og ænder, der skulle passes. Og morfar havde ved siden af sit arbejde for slottet i skoven sit fiskeri.

Der var garn, der skulle renses, repareres og bødes.

Morfars jolle lå i »Læningen«, og tæt på den var der et stort kar – nærmest en gruekedel – som blev brugt til opvarmning af tjæren, som garn og ruser blev dyppet i.

Jeg har svært ved at huske processen, nok fordi vi børn var forment adgang. Forståeligt nok, for helt ufarligt var det nok ikke. Men duften af tjæren har jeg da med mig, og så erindringen om morfar, når han sad på sin 3-benede skammel og syede sine garn.

Mine morforældre, Thora og Peder Povlsen var nogle utroligt kærlige mennesker. Selv om deres hverdag var meget travl – for morfars vedkommende med hårdt arbejde i skoven hele dagen og om aftenen og i »fritiden« fi-

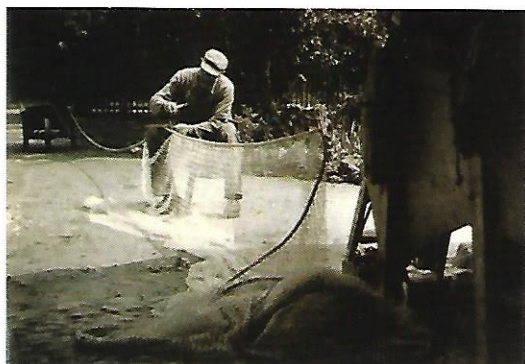
Peder Poulsen i godt læsset jolle ved Læningen.

skeri og pasning af marker og husdyr – og mormors ikke mindre travle dag med et stort hus og have, hjælp i mark og stald, besværlige vaskeforhold, var der altid tid og plads til alle os børnebørn og skiftende feriegæster.

Deres store have var meget velplejet, og hver lørdag blev alle gange og bede revet, så hele

haven var pæn til om søndagen. Det er ikke få kurve med løv, som var blæst over i haven fra skoven på den anden side af vejen, vi har båret tilbage med »tak for lån«.

I Vornæs havde man selskab, når man skulle på toilettet, for det gamle WC med spand var placeret i grisehuset lige foran grisenes ædetrug.

Peder Poulsen ordner sine fiskegarn.

Thora Poulsen med en af sine køer.

Grisehuset anno 2009, hvor der i min barndom også var WC.

Her kunne man så sidde og kigge på, at grisene guffede i sig eller roede i halmen. Om aftenen kunne det godt nok være lidt uhyggeligt, men den medbragte lommelygte gav lidt tryk!

Hvis man kun skulle tisse, kunne man nøjes med at sætte sig »ud bag køerne« i stalden. Der var ikke så langt, for stalden var bygget sammen med bryggerset, hvor papegøjen i øvrigt havde sit bur. Så der var kun en dør mellem køerne, os og papegøjen.

Papegøjen »Poppedrengen«, som er en historie for sig selv, formåede at blive kendt af mange. Og det hus, som mine morforældre fik deres otium i, blev i folkemunde kaldt »Papegøjehuset« – også kendt som »Huset på Jullebanken« i Ny Bjerreby.

Poppedrengen, som snakkede meget og tydeligt, var hjemtaget af min sømandsfamilie i Troense.

Efter mine oldeforældre Caroline og Frederik Hansens død fik farmor fuglen, men hun kunne ikke holde ud at have den, fordi den talte med hendes mors stemme. Derfor kom den til Vornæs.

Den opførte små »enakter«. F.eks. efterlignede den en banken på døren og lyden af slåen,

Poppedrengen.

der blev slået fra, hvorefter den med bagerens stemme spurgte: »Skal De have noget brød i dag, fru Hansen?« Den sagde farvel, når vi pudsede sko, og selvfølgelig kunne den foruden at tælle også sige: »Mormors lille gode Poppedreng«.

Om sommeren, når den i sit store bur blev hængt ud i et af æbletræerne, morede vi os tit over, at de forbigående undrede sig over, hvem det var, der hilste på dem.

Paradiset bag Vornæs Skov

For os børn var huset bag Vornæs Skov et sandt paradys. Der var dog en regel, som vi børn fra Troense, mine fætre og kusiner fra Strynø og København, samt skiftende »københavnerbørn« måtte indordne os under, når vi var på sommerferie.

E.J. Bilvings maleri af huset 1933.

Om morgenen skulle vi blive i vores senge, indtil stueuret havde slået otte slag. Det var dog ikke så slemt, for vi vidste, at vi kom op til et morgenbord med mormors friskbagte hvedebrød og hjemmelavet marmelade, pudersukker eller honning fra vores fars bista-der.

Grunden til, at vi skulle blive i sengene var, at mormor skulle have fred til at blive færdig i stalden og så lige også nå at bage brød. Utroligt, men hvor var det dejligt.

Jeg kan endnu se mormor, når hun stående anbragte det duftende brød foran sig ind mod forklædet og skar store lækre skiver af med den store brødkniv.

Når vi havde spist frokost, skulle mormor have fred en halv time, hvor hun satte sig ved

Ærøfærgen 2009 i farvandet mellem Vornæs og Skarø.

køkkenbordet. Hun hvilede sit hoved på armene og tog sig, som det hedder i dag, »et power nap«. Det udtryk kendte hun ikke, men virkningen var god nok.

Når den halve time var gået, kom hun lidt koldt vand i ansigtet, tog et rent forklæde på, og så var hun ellers klar til at gå til stranden med os børn.

Vi badede enten ved deres egen strand med Skarø på den anden side af sundet og med bølger fra Ærøfærgen, som passerede tæt på, eller omme i Skovfogedkrogen, hvor vandet ikke var så dybt, og hvor der måske også var mere læ.

Jeg selv benyttede mig af deres kærlighed, gæstfrihed og omsorg ved, at jeg utallige lørdag-søndage tog cykelturen fra Troense over Bregninge Bakke til Vornæs. Nu bagefter synes det umuligt, at så meget kunne nås på 2 dage og kun med cyklen som transportmiddel. Men ikke desto mindre kunne jeg efter skolen nå at læse lektier, komme i »snitskolen« i Bregninge – nu Bregninge Husflidsskole – og fortsætte til mormor og morfar.

Når jeg skulle gennem Vornæs Skov, blev farten sat op, for mange træer kunne med min gode fantasi blive til de uhyggeligste væsener. Men tanken om hyggen, der ventede på den anden side af skoven, trak så meget, at jeg overvandt frygten.

Om aftenen, når vi skulle hygge os »bag skoven«, var det med kortspillet Rommy, og vi spillede om penge. Tag det bare roligt, det var ikke tusindvis af kroner, vi spillede om. Nej, det var 25, 10, 5, 2 og 1-ører, som blev opbevaret i en lille blikdåse og taget frem og fordelt til os spillere, inden kortene blev givet, og lagt pænt tilbage, når spillet var slut.

Morfar førte omhyggeligt regnskab og blev også lidt sur, når vi ikke kunne huske, hvilke kort der var blevet lagt ned!

Jytte Munch ved Læningen i 2009.

Nogle gange var jeg så heldig, at de skulle til kortspil hos naboer eller hos Anna Valentin på den anden side af Vejlen. Det var en dejlig oplevelse, men om de også der spillede om småpengene fra blikdåsen, husker jeg ikke. Men når spillet var slut, blev der serveret franskbrød med pålæg eller henkogt frugt med flødeskum, og på cykelturen hjem fra kortspillet blev der talt om vejr og vind, kigget stjerner og lyttet til lyde fra skoven.

Alt dette, inden jeg om søndagen tog cykelturen tilbage til mit hjem i Troense.

Højtidernes ritualer

De forskellige højtider havde deres egne ritualer, men påskemorgen var noget ganske særligt. Vi skulle finde »hareæg«. Hvor var det dog hyggeligt.

I dagene før gik vi til standen og øste havvand op i hulningerne på de store sten, som lå på stranden på begge sider af »Læningen«,

hvor morfars fiskerjolle lå. Vandet fordampede, og tilbage lå det fineste havsalt.

»Hareæggene« blev lørdag aften malet af de voksne efter, at vi var sendt i seng.

Påskemorgen fik vi en kurv, og så blev der ledt efter æg i hele haven og i skovkanten. Og hvert år var vi lige spændte på, hvilke motiver æggene havde fået. Især min morbror Anders, som var maler, lavede nogle flotte påskeæg.

Stenene ved stranden i Vornæs.

Når æggene var indsamlet, gik vi i samlet flok ned til stranden, hvor vi lavede ildsteder og kogte æggene i en af mormors gamle gryder.

Hvilken fryd – at sidde på stranden og spise disse æg - dyppet i eget salt - med bølgenes skvulp som sød musik og udsigten til Skarø. Denne tradition er blevet videreført via Troense til Langeland til glæde for vores børn og børnebørn, ligesom mine morforældres 2. juledags tradition med servering af suppe og peberrodskød for alle børn og børnebørn også videreføres her på øen. Dengang som nu genser fætre og kusiner hinanden, og ikke mindre væsentligt, udveksles der gaver, og der danses og leges omkring juletræet.

Den fine stue i Vornæs dannede rammen om dans om det pyntede træ, helt hvidt af fehar,

Hovmester H.C. Andersen med fru Karen Marie i København.

som gav os kløe resten af aftenen. Men det var også dagen, hvor morfar tog Matadorspillet frem. Der blev spillet i flere timer, og skålen med konfekt og småkager stod fremme.

Når vi var mange, der skulle overnatte, blev der redt op til 2 i hver seng på værelserne. I stuen på sofaen og i køkkenet på chaiselongen. Til de mindste blev der redt op i to lænestole, som var skubbet sammen.

Overskud trods travlhed

Men sikken et overskud mine bedsteforældre havde til os børn, og det på trods af deres dengang arbejdsfyldte hverdag. Jeg er i dag meget taknemmelig - næsten så det gør ondt, for jeg er ikke altid i dag er i stand til at give dette videre til mine egne børnebørn. Men jeg prøver efter bedste evne!

Mine to forskellige bedstemødre

Som tidligere nævnt blev Tåsinges befolkning i folkemunde delt op i »dem fra den ene side og dem fra den anden side af Bregninge Bakke«. Når jeg sammenligner farmor og mormor, kan jeg da godt se, at der måske var forskel!

Farmor var en stolt Troensepige. Til tider en verdensdame, der holdt kaffeselskaber for damerne. Jeg husker tydeligt duften af hendes kager og boller med kardemomme, hyacinterne i vaserne og så cerutrøgen og snakken fra stuen.

Hun havde også altid mindst et sæt nyt silkeundertøj og andet tøj liggende klar i kommoden til, når der kom besked om, at farfars skib var på vej til et sted i nærheden, og hun kunne komme om bord - enten for et kort besøg, eller til en tur med.

Hendes og farfars hjem var et sømandshjem med ting, der var hjembragt fra fjerne lande som f.eks. Egypten. Jeg husker især vægtæp-

Farmor og farfar hjemme i Troense.

pet med Sfinksen og dugen af silke på det lille ovale bord i stuen.

Men jeg husker også farmor som »skrub-bekonen« med forklæde og opsmøgede ærmer enten i færd med at vaske kulkælderen ned, inden den skulle kalkes, i gang med en storvask så dampen stod op fra kælderen, eller om sommeren på havearbejde og senere i færd med at sylte og henkoge.

Når farmor, som var en kraftig dame, skulle have nye kjoler, kom der en syerske hjem til hende. Frk. Drongesen, som syersken hed, sad i flere dage i farmors stue og syede. Farmors kjoler var med indsatte brystpartier af silke (de skulle have været på museum). Her kommer jeg til at tænke på, at farmor, når hun var klædt pænt på, ikke gik i flade sko, men i sko med hæl, som hun var meget opmærksom på, ikke måtte være skæve!

Det hyggeligste var, når vi om sommeren sammen med fætre og kusiner fik hendes små tykke gærpandekager med ribssaft rørt tyk med sukker serveret ved bordet i gården under kirsebærtræet.

Andre gange kunne det være »Skorsten«, farmor serverede. En dejlig engelsk plumbudding med saftsovs, som blev bagt over vandbad i en stor gryde. I den sidste tid af bagetiden blev der lagt gløder fra komfuret på låget, så buddingen fik farve. (I dag tænder man lige grillen, for at give stegen det sidste). Navnet

Mormor Thora Poulsen og farmor Karen Marie Andersen.

»Skorsten« fik buddingen, fordi det dampede op ad hullet midt i buddingen, når den varm blev vendt ud på fadet. (Formen er afleveret til museet).

Jeg kan ikke lade være med at tænke på Eva Madsens »Min farmors kolonihavehus« og sammenligne. Det var bare lykken.

Min mormor bag Vornæs Skov var det elskeligste menneske. Hun var så favnende, opofrende, varm, glad og ligetil. Også **hun** var utrolig flittig, som jeg tidligere fortalte om, og alligevel med stort overskud til alle os.

Hun havde ikke råd til skrædder eller hjemmesyerske, men var alligevel altid ren og pæn.

Hun holdt ikke kaffeselskaber på samme måde som farmor i Troense, men der blev hygget naboerne imellem bag Vornæs Skov med en kaffetår og udveksling af nyheder.

På indkøbstur til Svendborg

Når farmor skulle til Svendborg, tog hun Sundfarten Helge fra Troense og var i en af sine skræddersyede kjoler, samt frakke, hat og sko »med hæl«.

I den periode, hvor jeg selv enten var i lære eller på skole i Svendborg, fik jeg gerne besked om, hvornår hun var i byen, og så skulle jeg lige hilse på.

Farmor havde sit stambord på Klostercafeen, hvor hun fik kaffe og kage og nød sin cerut, når hun var færdig med sine indkøb. Jeg kiggede så ind til hende og fik sodavand og kage.

Mormor tog rutebilen fra Vornæs og var i en ganske almindelig pæn og ren kjole og frakke – måske skrevet hjem fra Daells Varehus i København og så sit pæne hovedtørklæde.

Mormor tog sig også tid og råd til en kop kaffe, når hun havde handlet, men det var ikke samme sted som farmor.

Mormor gik altid ind på Søndergaards Konditori i Møllergade, hvor jeg også kom forbi og hilste på og fik sodavand og kage sammen med hende eller penge til en is.

De var dejlige disse mine to forskellige bedstemødre fra hver deres side af Bregninge Bakke.

Mormor Thora og hendes beskedne væsen og farmor Karen Marie, som havde sine bestemte og »højtlydende« meninger.

Som efterkommer af dem er jeg glad for, at jeg fik årene 1999-2006 som formand for Tåsinge Museumslaug og dermed også for museet på toppen af Bregninge Bakke med udsigt til begge mine verdener.

Og glad for, at så mange frivillige til stadighed - både i arkivet og på museet - lægger så mange kræfter og timer i at bevare alt det, der kan give historier som denne videre til vore efterkommere.

Jytte Munch, født Andersen 1939 i Troense.

Datter af murermester Hugo Andersen, født 1914 i Troense og Anna Andersen, født Poulsen 1913 i Skovballe, som 2-årig flyttet med sine forældre til huset bag Vornæs Skov.

JM's farforældre var hovmester Hans Chr. Andersen født 1880 i Troense og Karen Marie Andersen, født Hansen 1889 i Troense.

Morforældrene var Peder Poulsen, født 1889 i Gesinge og Thora J. Poulsen, født Jørgensen 1891 i København. Thora kom som forældreløs 13-årig pige i pleje på Tåsinge. Hendes mor og mormor er begge født på Strynø, hendes far i København, mens hendes morfar er født i Frellesvig på Langeland.